

Міністерство освіти і науки України
Національна академія педагогічних наук України
Херсонський державний університет
Комунальний вищий навчальний заклад
«Херсонська академія неперервної освіти»
Херсонської обласної ради
Всеукраїнська Асоціація
імені Василя Сухомлинського
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
Навчально-есетичний комплекс
«Художня школа», м. Херсон
Херсонська обласна бібліотека для дітей
імені Дніпрової Чайки
Опорний заклад – Скадовський навчально-виховний
комплекс «Академічна гімназія»
Скадовської районної ради Херсонської області

НОВА УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА – ДІАЛОГ з В. О. СУХОМЛИНСЬКИМ

Матеріали

Всеукраїнської науково-практичної конференції

25 квітня 2018 року

У 2-х частинах

ЧАСТИНА I

ХЕРСОН

УДК 37.091.4Сух
С 91

Затвердила вчена рада Херсонського державного університету
(протокол від 26 березня 2018 року № 8)

Затвердила вчена рада КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»
(протокол від 3 квітня 2018 року №2)

Редакційна колегія:

Голова:

Зубко А. М. – доктор філософії, професор, ректор КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»

Члени редакційної колегії:

Андрієвський Б. М. – доктор педагогічних наук, професор;

Кузьменко В. В. – доктор педагогічних наук, професор;

Слюсаренко Н. В. – доктор педагогічних наук, професор;

Федяєва В. Л. – доктор педагогічних наук, професор;

Жорова І. Я. – доктор педагогічних наук, доцент;

Комінарець Т. В. – кандидат філологічних наук, доцент;

Кохановська О. В. – кандидат педагогічних наук.

С 91 **Нова українська школа – діалог з В. О. Сухомлинським :**
матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції
(25 квітня 2018 року, м. Херсон) : в 2 ч. / за заг. ред.
А. М. Зубка, В. В. Кузьменка, Н. В. Слюсаренко. – Херсон :
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2018. –
Ч. I. – 209 с.

Збірник містить статті учасників конференції, присвячених осмисленню, розвитку, використанню в побудові Нової української школи наукової спадщини видатного українського вченого Василя Олександровича Сухомлинського.

Конференція «Нова українська школа – діалог з В. О. Сухомлинським» проводиться в межах Всеукраїнського освітнього форуму, присвяченого актуальним питанням сучасної освіти, який включено до програми заходів ЮНЕСКО щодо відзначення 100-річчя від дня народження Василя Сухомлинського.

УДК 37.091.4Сух

Відповідальність за точність викладених у публікаціях фактів несуть автори. Статті надані в авторській редакції.

© КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2018

До 100-річчя
від дня народження
В. О. Сухомлинського

Вітання

учасникам Всеукраїнського освітнього форуму

**«Нова українська школа –
діалог з В. О. Сухомлинським»**

**Вельмишановні учасники форуму,
дорогі гості Херсонської академії неперервної освіти!**

Щиро вітаю вас з початком роботи Всеукраїнського освітнього форуму «Нова українська школа – діалог з В. О. Сухомлинським», який приурочений до 100-річчя від дня народження цього визначного педагога.

Поза всяким сумнівом, нинішнє зібрання є подією 2018 року, що сприятиме інноваційному розвитку освітянської діяльності, згуртуванню зусиль у дослідженні актуальних питань теорії і практики Нової української школи, дієвим поштовхом для втілення цікавих ідей, оптимізації нашої спільної діяльності.

Сьогодні, у контексті реформування освіти, входження її у загальноєвропейський та світовий простір постає вимога формування нової особистості – особистості XXI століття: інтелектуально та духовно розвиненої, здатної адаптуватися до будь-якого культурно-політичного соціуму.

Світло своєї душі, серця Василь Олександрович Сухомлинський, відомий педагог і дитячий письменник, віддавав широкому колу людей: землякам, колегам-учителям, а головне – дітям.

Це було справою усього його життя, він писав: «Дати дітям радість праці, радість успіху у навчанні, збудити в їхніх серцях почуття гордості, власної гідності – це перша заповідь виховання. У наших школах не повинно бути нещасливих дітей, душу яких гнітить думка, що вони ні на що не здібні.

Успіх у навчанні – єдине джерело внутрішніх сил дитини, які породжують енергію для переборення труднощів, бажання вчитися».

Переконаний, що робота форуму, інноваційний досвід, творчі надбання учасників, здобутки освітньої практики, пропозиції та рекомендації, сприятимуть успішному реформуванню освіти.

Усім учасникам висловлюю глибоку вдячність за самовіддану працю, навчання та виховання підростаючого покоління – творців майбутнього нашої країни.

З повагою

Ректор КВНЗ «Херсонська
академія неперервної освіти»

А. М. Зубко

**НОВА УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА – ДІАЛОГ
З В. О. СУХОМЛИНСЬКИМ**

Зміст

Біла Л. В., Дичок С. М. Формування ключових компетентностей школярів Нової української школи у світлі педагогічних ідей В. О. Сухомлинського.....	5
Богомолова М. Ю. Соціально-педагогічна взаємодія з педагогічно занедбанними дітьми в дитиноцентричній концепції В. О. Сухомлинського ..	10
Бурячок Г. А. Педагогічна спадщина Василя Сухомлинського у міжнародному вимірі	14
Василенко Н. А. Спадщина В. О. Сухомлинського у міжнародному вимірі. 22	
Вербій І. В. Реалізація ідей В. О. Сухомлинського щодо розвитку соціокультурної складової освіти майбутніх фахівців.....	31
Галицька Н. Є. Формування умінь учнів на уроках природничих дисциплін за педагогікою В. О. Сухомлинського	34
Голобородько Є. П. Питання сімейного виховання в педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського	39
Голуб О. М. Розвиток творчих здібностей особистості на основі педагогічних ідей В. О. Сухомлинського	43
Горобець І. А. Здоров'язбережувальні ідеї в педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського	47
Грицишен Л. А. Ідеї В. Сухомлинського та їх реалізація в Новій українській школі	52
Данилова О. І. Використання ідей В. О. Сухомлинського в роботі керівника закладу загальної середньої освіти	57
Дронова Н. В. Споглядання природи В. Сухомлинським як «великої виховательки дитини»	61
Жижко М. О. Досвід В. О. Сухомлинського у формуванні естетичної компетентності молодших школярів	66
Жорова І. Я. Професійні компетентності вчителя Нової української школи у вимірі педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського	70
Кан О. Ю. Ідеї В. О. Сухомлинського щодо підготовки майбутніх філологів ..	76
Кенійш Л. Ю. Вивчення та трансформування педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського в практику Нової української школи	80
Коваленко О. М. Ідеї гуманізації освіти В. О. Сухомлинського у професійній підготовці майбутніх фахівців залізничного транспорту	84
Колеснік І. М., Сургаєва В. В. Роль бібліотеки в розвитку творчих здібностей обдарованих дітей у спадщині В. О. Сухомлинського	90
Колосова Л. М. Розвиток професійної компетентності педагогів як важлива умова якості освіти	94
Крутоуз Л. В. Соціальні функції освіти та особливості їх реалізації у творчій спадщині В. О. Сухомлинського	99
Куделя О. М., Мовчан Н. А. Експериментальна діяльність навчального закладу як умова для створення успішного освітнього середовища	104
Кузьменко В. В. Нова українська школа – трансформація педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського	107
Кущенко І. В. Поняття контролю та оцінювання навчальних досягнень у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського.....	115
Лозович О. Д., Трубичина Н. В. Педагогічна спадщина В. О. Сухомлинського як підґрунтя для розбудови Нової української школи	118

НОВА УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА – ДІАЛОГ З В. О. СУХОМЛИНСЬКИМ

знань, бажання удосконалення. Саме вмотивований компетентний учитель Нової української школи здатний оптимізувати всі види освітньої діяльності щодо формування ключових компетентностей учнів, ціннісних орієнтирів, успішної самореалізації в професії і житті, творчої особистості, патріота, інноватора, здатного конкурувати на ринку праці, розвивати економіку, навчатися впродовж життя.

Література:

1. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 03.04.2018).
2. Сухомлинський В. О. Павлицька середня школа: вибр. тв. у 5 т. К. : Рад. шк., 1977. Т. 4. С. 7-390.
3. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором: вибр. тв. : у 5 т. К. : Рад. шк., 1977. Т. 4. С. 393-626.
4. Сухомлинський В. О. Суспільство і вчитель: вибр. тв. : у 5 т. К. : Рад. шк., 1977. Т. 5. С. 108-122.
5. Типова освітня програма організації і проведення підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладами післядипломної педагогічної освіти: затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 15.01.2018 №36. URL: https://www.auc.org.ua/sites/default/files/sectors/u-137/nakaz-mon_15012018_36.pdf (дата звернення: 03.04.2018).

Кан О. Ю.*

ІДЕЇ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО ЩОДО ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ

У статті проаналізовано ідеї В. О. Сухомлинського щодо підготовки майбутніх філологів. Виділено основні ідеї видатного педагога, які можуть бути використані в процесі підготовки таких фахівців.

В умовах сьогодення фахівець повинен бути професіоналом своєї справи, який постійно розвивається та самовдосконалюється. Сучасні вимоги до підготовки майбутніх фахівців потребують відповідного вдосконалення та модифікації навчальних програм. Закон «Про вищу освіту» [3] трактує вищу освіту як сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у закладі вищої освіти. Для отримання такої сукупності знань, умінь, навичок та якостей створюються відповідні навчальні програми, які враховують вимоги сьогодення та історико-педагогічний досвід минулого.

Одним з видатних педагогів, спадщину якого використовують для вдосконалення процесу підготовки фахівців різного

* © Кан О. Ю.

НОВА УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА – ДІАЛОГ З В. О. СУХОМЛИНСЬКИМ

профілю, й філологів зокрема, є В. О. Сухомлинський.

На сьогоднішній день педагогічна спадщина В. О. Сухомлинського вивчається та узагальнюється багатьма дослідниками, тому що ідеї та погляди талановитого педагога відповідають багатьом сучасним напрямкам теоретичних досліджень педагогіки та втіленню їх результатів на практиці. Такі дослідники, як: М. Я. Антоненко, А. М. Богуш, Л. С. Бондар, В. А. Василенко, І. А. Зязюн, М. Ю. Красовицький, В. Г. Кузь, О. Я. Савченко, О. В. Сухомлинська, М. Д. Ярмаченко та ін. вивчали різні аспекти педагогічної науки, висвітлені у працях В. О. Сухомлинського.

У своїх працях В. О. Сухомлинський визначив основні ідеї освіти та виховання дітей, як-от:

- любов до дитини;
- розвиток творчих здібностей особистості в умовах колективної співдружності на основі її моральних цінностей, інтересів, потреб, який спрямований, зрештою, на творчу працю;
- культ природи, природа як найважливіший засіб виховання почуття – прекрасного і гармонії;
- формування «культури бажань» і «культури потреб» у дітей;
- розробка демократичних педагогічних засобів і методів навчання та – виховання (повага, заохочення, зосередження на позитивному, моральне покарання);
- звернення до внутрішнього світу дитини, опора на її сили, внутрішні потенції, підтримка і розвиток того здорового, що є в кожній особистості;
- розвиток ідей «радість пізнання», тобто емоційного сприйняття процесу навчання;
- демократизація структури управління навчально-виховним процесом у школі (психологічний і педагогічний семінари, школа для батьків тощо)» [7, с. 384].

Проте, не зважаючи на те, що досвід видатного педагога був отриманий ним у середній школі, деякі з цих ідей можуть бути ефективно застосовані для підготовки майбутніх філологів у закладах вищої освіти.

Так, ідея щодо розвитку творчих здібностей особистості в умовах колективної співдружності на основі її моральних цінностей, інтересів, потреб, який спрямований, зрештою, на творчу працю, розробка демократичних педагогічних засобів і методів навчання та виховання, демократизація структури управління навчально-виховним процесом та інші застосовуються і можуть бути модифіковані для підготовки майбутніх філологів. Багато дослідників наголошують, що розвиток творчих здібностей особистості, зокрема, майбутнього філолога, яке сприяє подальшому становленню фахівця в професійній діяльності, дає йому змогу самостійно

НОВА УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА – ДІАЛОГ З В. О. СУХОМЛИНСЬКИМ

розвиватися та самовдосконалюватися. Саморозвиток та самоосвіта є невід'ємною частиною професійної діяльності майбутнього фахівця-філолога. В. О. Сухомлинський визначав самоосвітню діяльність як самостійне оволодіння педагогом теоретичним матеріалом і практичними вміннями, спрямування його особистих зусиль на підвищення власної культури праці та мислення, перетворення наукових істин у живий досвід творчої праці [4, с. 260, 402; 6, с. 524]. С. М. Гергуль зазначає, що основною метою самоосвіти за В. О. Сухомлинським є підвищення ідейно-теоретичного рівня фахівця; поглиблення знань у галузі профільних предметів; оволодіння досягненнями педагогічної науки і практики, психології та конкретної методики; підвищення загальної культури, тобто озброєння фахівця всебічними знаннями для поліпшення його творчої професійної діяльності [2, с. 61].

В. О. Сухомлинський у своїх працях неодноразово відмічав важливість та недрогорядність філологічної освіти для розвитку всебічно розвиненої особистості. Так, у статті «Слово про слово» В. О. Сухомлинський зазначає: «В руках вихователя слово – такий же могутній засіб, як музичний інструмент в руках музиканта, як фарби в руках живописця, як різець і мармур в руках скульптора. Як без скрипки немає музики, без фарби і пензля – живопису, без мармуру й різця – скульптури, так без живого, трепетного, хвилюючого слова немає школи, педагогіки. Слово – це ніби той місток, через який наука виховання переходить у мистецтво, майстерність» [5, с. 160]. А оскільки філологія перекладається з древньогрецької як «любов до слова», то можна стверджувати, що В. О. Сухомлинський розумів значення філологічної освіти в освітньому процесі, впроваджував форми роботи, які посилюють роль філологічної освіти у процесі навчання. Роботи видатного педагога є невичерпним джерелом знань та натхнення для майбутніх фахівців-філологів: як працювати зі словом, яка роль та значення слова в процесі навчання та викладання, словесні форми роботи – все це висвітлюється в педагогічних надбаннях вченого.

Іншим надбанням, яке може сприяти поліпшенню підготовки майбутнього філолога, можуть слугувати матеріали, написані В. О. Сухомлинським щодо викладання мов. Видатний педагог наголошував, що викладання мови (рідної чи іноземної) має свою специфіку, яку неможливо не враховувати під час викладання. Викладання мови – це спілкування. На таких заняттях студенти опановують техніку спілкування, оволодівають мовленнєвим етикетом, стратегією й тактикою діалогічного або групового спілкування, вчать вирішувати різні комунікативні завдання. Завдання викладача полягає в тому, щоб сформувати готовність використовувати мову як засіб спілкування, а також розвивати їхній інтелект, творче

НОВА УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА – ДІАЛОГ З В. О. СУХОМЛИНСЬКИМ

мислення, бажання вчитися. Особливо високі вимоги висуваються до рівня мовленнєвої підготовки викладача іноземної мови – його мова повинна бути автентичною, нормативною та виразною [2, с. 62]. Необхідно зауважити, що ідеї висловлені В. О. Сухомлинським щодо викладання рідної та іноземних мов, нині успішно використовуються як частина «комунікативного методу» в школах та інших категоріях навчальних закладів, в тому числі й для підготовки майбутніх філологів.

І. Г. Баранюк пише про лінгводидактику В. О. Сухомлинського, як про засіб навчання мов. Вона зазначає, що методи видатного педагога не обмежувалися традиційним лексико-граматично-синтаксичним рівнем. Він ставив перед собою задачу досягти розумового та емоційно-естетичного, інтелектуального розвитку особистості під час вивчення мов [1, с. 25]. Саме такі задачі стоять перед сучасною методикою викладання мов в процесі підготовки майбутнього філолога.

Окрім теоретичного підґрунтя, в записках В. О. Сухомлинського збереглися нотатки, які він робив під час відвідування занять своїх колег. Багато інформації стосується саме занять з дисциплін філологічного циклу.

Так, І. Г. Баранюк висловлює думку щодо можливості аналізу занять, відвіданих педагогом та видання методичного посібника з фаховими коментарями. На думку дослідниці, підготовка такого посібника є одним з напрямів в осмисленні педагогіки Слова Сухомлинського, який вона умовно іменує практичною лінгводидактикою [там само, с. 27].

Таким чином, можемо зробити висновок, що творчий доробок В. О. Сухомлинського в галузі філологічної освіти та підготовки майбутнього філолога набуває нового звучання. Ідеї, запропоновані видатним ученим та педагогом переосмислюються в сучасному контексті та можуть бути застосовані в процесі самовдосконалення майбутнього філолога, в контексті реалізації ним якісно нової ролі фахівця освіти, який має розвинені творчі здібності, активно використовує інформаційне середовище, системно мислить та має високу професійну компетентність

Література:

1. Баранюк І. Г. Педагогіка слова Василя Сухомлинського: структурування проблеми / І. Г. Баранюк // Педагогічні науки : зб. наук. пр. Вип. 54 / Херсон. держ. ун-т ; [редкол.: Барбіна Є. С. та ін.]. – Херсон : [Б. в.], 2009. – С. 24-28.
2. Гергуль С. М. Самоосвітня діяльність учителя-філолога в педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського / С. М. Гергуль // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. : Педагогічні науки. – 2013. – Вип. 111. – С. 60-64.
3. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
4. Сухомлинський В. О. Павлівська середня школа /

- В. О. Сухомлинський // Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5 т. / редкол. : О. Г. Дзевєрін (голова) та ін. – К. : Радянська школа, 1976. – Т. 4. – 1977. – С. 7-390.
5. Сухомлинський В. О. Слово про слово / В. О. Сухомлинський // Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5 т. / редкол. : О. Г. Дзевєрін (голова) та ін. – К. : Радянська школа, 1976. – Т. 5. – 1977. – С. 160-167.
6. Сухомлинський В. О. Сто порад учителю / В. О. Сухомлинський // Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5 т. / редкол. : О. Г. Дзевєрін (голова) та ін. – К. : Радянська школа, 1976. – Т. 2. – 1976. – С. 419-654.
7. Сухомлинська О. В. Василь Олександрович Сухомлинський – наукова біографія / О. В. Сухомлинська // Укр. пед. в персоналіях : у 2-х т. – К. : Либідь, 2005 – Т. 2. – С. 380-386.

Кенійз Л. Ю.*

ВИВЧЕННЯ ТА ТРАНСФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО В ПРАКТИКУ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У статті узагальнено досвід роботи школи з питання реалізації педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського в практику Нової української школи.

Згідно з реформою загальної середньої освіти випускник нової української школи – це:

- цілісна всебічно розвинена особистість, здатна до критичного мислення;
- патріот з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами, здатний приймати відповідальні рішення, поважає гідність і права людини;
- інноватор, здатний змінювати навколишній світ, розвивати економіку за принципами сталого розвитку, конкурувати на ринку праці, навчатися впродовж життя.

За експертними оцінками, найбільш успішними на ринку праці в найближчій перспективі будуть фахівці, які вміють навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі та володіють іншими уміннями.

Тож колектив філії «Рубанівський заклад загальної середньої освіти I-II ступенів» комунального закладу «Рубанівський опорний заклад загальної середньої освіти I-III ступенів» Великолепетиської районної ради Херсонської області спрямовує зусилля на розв'язання науково-методичної проблеми «Формування життєвих компетентностей учнів шляхом впровадження творчої спадщини В. О. Сухомлинського». Виховання людини, яка відповідає потребам суспільства, можливе лише на засадах гуманізації взаємин між

* © Кенійз Л. Ю.

партнерами навчально-виховного процесу. Саме тому педагоги нашого закладу цілісно й системно вивчають творчий доробок великого Учителя, всебічно й об'єктивно його аналізують, збагачують професійну творчість енергетикою добротворення, що сприяє глибокому осмисленню значимості педагогічної праці.

Взявши за основу своєї діяльності ідеї Педагога, ми поставили завдання якісного перетворення змісту навчально-виховного процесу, орієнтованого на підвищення його якості, конкурентоспроможності школи та її випускників, особистісний розвиток кожного учня, бо саме педагогіка В. О. Сухомлинського особистісно зорієнтована, ґрунтується на культурно-історичних цінностях українського народу, його традиціях, духовності, родинному вихованні.

Школа починається з учителя. В. О. Сухомлинський говорив, що необхідною умовою шкільного життя є педагогічний колектив, а вчитель – це наріжний камінь виховання і керівництво школою має починатися саме з будівництва міцної інтелектуальної основи для педагогічної майстерності. Без цієї основи нема ні творчості, ні педагогічних переконань. Тому перед педагогічним колективом сьогодні постає одне з актуальних питань – поліпшення якості роботи вчителя. Виконання цього завдання безпосередньо пов'язане з проблемою підвищення фахового рівня і творчого вдосконалення майстерності вчителів.

Адміністрація закладу створює такі умови й мікроклімат у колективі, щоб участь у методичній роботі кожного педагога стала творчою лабораторією для вчителя, щоб ця робота мала характер системи з усіма її ознаками: варіативністю, цілеспрямованістю, поліструктурністю, критеріальністю.

Структуру методичної роботи в школі постійно вдосконалюємо.

Керує методичною роботою школи методична рада, яка на основі діагностики розробляє систему заходів, спрямованих на розвиток творчого потенціалу вчителів, впровадження досягнень перспективного педагогічного досвіду, інновацій, забезпечує практичну реалізацію.

Серед головних завдань методичної ради школи – розвиток професійної компетентності вчителя за умов модернізації освіти та в контексті ідей В. О. Сухомлинського. З метою створення в школі єдиного колективу учнів і педагогів, атмосфери співпраці широко використовуємо проектну діяльність.

У школі запроваджено різні форми методичної роботи: колективні, групові й індивідуальні.

У закладі працює постійний психолого-педагогічний семінар, семінар-практикум, педагогічні читання з вивчення педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського, складено графік індивідуальних консультацій.